

A Catalunya, on les comarques i les ciutats i viles que en són cap i es- perit tenen una vida pròpia, abunden encara avui - tot i el considerable descens consecutiu a la guerra - les entitats que es dediquen a l'estudi de la història, la geografia, el folklore, l'arqueologia i la cultura co- marcals. Nuclis d'estudiosos de bona voluntat, aquestes entitats donen nai- xença a museus locals plens d'interès, asseguren restauracions de monument abandonats, organitzen cicles de conferències, fan excavacions i recerques publiquen revistes o butlletins, i gairebé sempre s'han de moure en un ter- reny difícil que va del complet abandonament a llurs pròpies forces, en- front de la indiferència o l'hostilitat oficials, a la massa absorbent i interessada protecció també oficial, que cal igualment esquivar amb no me- nor habilitat i diplomàcia.

Aquestes entitats mantenen un contacte, però, i tot i que les circum- stàncies presents no permetin que això sigui un fet públic i reconegut, és l'Institut d'Estudis Catalans i les seves societats filials qui vertebra i encoratja els esforços i les realitzacions que s'hi duen a terme. No és doncs estrany que, en les assemblees que, cada dos anys, reuneixen els centres i societats d'estudis comarcals, siguin homes destacats de l'Ins- titut els qui donin eficàcia a aquests aplecs ni que un dels més il.lus- tres d'aquests homes, Agustí Duran i Sanpere, creador del Museu d'Història de Barcelona i fins fa poc director d'aquest Museu i de l'Arxiu Històric de la capital, hagi presidit aquestes assemblees.

Després de les celebrades a Martorell, a Cervera, a ^{Santes Creus/} ~~Hivèria~~ i a Pera- lada, la V Assemblea d'Estudis Comarcals s'ha reunit a Tortosa els diume- ge i dilluns de Pasqua Granada, 21 i 22 de maig de 1961. Amb aquest motiu s'aplegaren a la capital del Baix Ebre prop de quatre cents assembleistes, més de la meitat dels quals procedien de Barcelona. Personalitats destaca- des de la ciència i la cultura catalana, com Agustí Duran i Sanpere, que presidia l'Assemblea, Josep M. de Casacuberta, Ferran Soldevila, Mn. Josep Sanabre, el canonge Joan B. Manyà, Josep Iglésies, Eufemià Fort, Antoni Bergós, Manuel Sanchis Guarner, Enric Moreu-Rey i molts altres, acudiren a prendre part a les tasques de l'Assemblea.

Aquesta va celebrar-se a la sala d'actes de l'Arxiu Municipal i ~~Museu~~ seu de Tortosa, instal.lats en una magnífica església gòtica restaurada amb molt de seny i gust, i fou patrocinada per l'Ajuntament de la ciutat. Fou l'alcalde, doncs, qui va presidir-la, i el seu parlament d'obertura, pronunciat en català, fou perfectament acceptable. Foren llegides les po- nències següents: "Entorn a la Tortosa marinera i fluvial en l'Estat Mitja- na", pel Dr. Jesús-Ernest Martínez Ferrando, director honorari de l'Arxiu de la Corona d'Aragó; "La configuració geològica de la regió de Tortosa", pel Dr. Lluís Solé i Sabarís, catedràtic de la Universitat de Barcelona; "L'explotació del bargalló a la comarca de Tortosa", pel professor gallec José Pena; "Política religiosa de la Corona d'Aragó en el segle XVè", pel canonge-aridiaca de Tortosa Dr. Joan B. Manyà; "El tortosí com a enllaç dels parlars valencians i del Principat", pel Dr. Manuel Sanchis Guarner, membre de la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans i Catedrà- tic de la Universitat de València, i "Metodologia Arqueològica", pel Dr. Joan Maluquer de Motes, també catedràtic de Barcelona. Fou lamentable que, per estar massa carregat el programa, fos impossible d'escoltar dues altres ponències que duien preparades, segons el programa, dos destacats erudits tortosins, sobre temes tan interessants com "Les redaccions dels Costums de Tortosa" i "La vida quotidiana a la Tortosa del segle XII", que havien d'exposar el Llic. Jesús Massip Fonollosa, Director del Museu-Arxiu de Tor- tosa i el Llic. Francesc Gas i Càrpio, president de l'Ateneu de Tortosa.

Un magnífic concert, a càrrec de l'Orfeó Tortosí - amb una vibrant

interpretació del "Cant de la Senyera", de Millet i Maragall, escoltat a peu dret per l'auditori, - i una exhibició de balls típics de la comarca, que ens revelà l'aspecte combatiu, gens idíl·lic, d'aquelles danses tradicionals. Fou una de les demostracions de benvinguda de Tortosa als seus visitants. El programa d'actes comportava igualment una visita comentada a les restes de la ciutat primitiva i als principals monuments històrics de la població, la qual estotja una de les més extraordinàries catedrals de Catalunya i altres edificis civils i religiosos ben importants - tot i que alguns encara mostren les nafres de la guerra, que tingué tants mesos Tortosa com a front de batalla. També realitzaren els assembleïstes una visita a La Cènia, on han estat descobertes, en un abric de l'època neolítica, unes interessants pintures murals, mostres eloqüents de l'art primitiu d'aquells homes caçadors que, molts milers d'anys enrera, habitaven la comarca. Una altra visita fou al monestir de Benifassar, gran conjunt gòtic fundat per Jaume I, ara oficialment en terres de la "província" de Castelló, i on els assembleïstes tingueren la desagradable sorpresa de trobar una comunitat de freres estrangers que, pel fet d'haver adquirit el que era un monument nacional per a transformar-lo en un cenobi modern, es creuen autoritzats a demolir claustre i edificis i a sostreure, per la destrucció o per la clausura, al patrimoni públic aquella joia del nostre art medieval. Recordem que Benifassar havia adquirit, quan les guerres carlines, una trista celebritat per haver-hi estat reclosos dos mil presoners liberals, els quals Cabrera mantingué en unes condicions inhumanes de captiveri - hom conta que hi hagué casos de canibalisme, i que les morts per inanició foren nombrosíssimes - que feren del famós "Tigre del Maestrat" un precursor de Himmler i Eichmann. Aquest record estava perpetuat per un monument que fou enderrocat en acabar la guerra civil - volem dir la darrera, és clar.

Un dinar de gala, presidit igualment per l'alcalde de Tortosa i pel president de l'Assemblea, senyor Duran i Sanpere, tancà els actes d'aquest aplec d'estudiosos, en el qual la història, l'arqueologia i la geografia de Tortosa i la seva comarca foren tan útilment exposades. Els discursos foren nombrosos i interessants. Destaquem, però, del parlament de l'alcalde, una útil al·lusió a la conveniència de no encantar-nos massa mirant el passat, tan gloriós o tan dramàtic com es vulga, quan hi ha el present, amb els seus problemes, que condicionen l'esdevenidor, i que cal enfocar i, si és possible, resoldre, d'acord amb les necessitats del país. I la cosa certa és que Tortosa, ciutat rica, en mig d'un terme municipal que és el més extens de la Península i, sens dubte, un dels de major riquesa agrícola, està en decadència del punt de vista demogràfic i econòmic. Mancada d'indústries de transformació, la riquesa de la seva terra se li escorre pels dits i aprofita més a Amposta, nou port de la comarca, que a la seva capital. Els historiadors i els geògrafs, és clar, no poden ni han de resoldre aquests problemes actuals - ni els que planteja, cada dia, la demografia catalana, les migracions desordenades, el desgavell industrial i la inconsciència de la nostra burgesia industrial. Són els polítics, els economistes, els socílegs qui han d'enfrontar-s'hi. Hom dirà, és clar, que ni que ho volguessin, no els deixarien fer-ho, i que emprendre aquesta tasca equival a una col·laboració política que les condicions actuals fan impossible o indigna dels catalans conscients. I, no obstant, el problema - els problemes, agreujats per vint anys d'absència en aquesta col·laboració dels catalans conscients en el govern de llur propi país - es fa més greu cada dia.

No és pas aquesta lliçó - tot i la importància de les que donaren els conferenciants, i en particular la del Dr. Manyà, generosa reivindicació de la tolerància religiosa de la Catalunya medieval - la menor que podríem extreure d'aquesta V Assemblea d'Estudis Comarcals, celebrada a Tortosa en aquesta Pasqua Granada.